

JERZY NIKOŁAJEW

EKUMENICZNY WYMIAR
WSPÓLDZIAŁANIA DUSZPASTERSTWA PENITENCJARNEGO
ZE SŁUŻBĄ WIĘZIENNĄ
NA PRZYKŁADZIE OKRĘGU LUBELSKIEGO

1. STRUKTURA, ORGANIZACJA I DUSZPASTERZE KOŚCIOŁÓW
I INNYCH ZWIĄZKÓW WYZNANIOWYCH
PROWADZĄCYCH DZIAŁALNOŚĆ RELIGIJNĄ
NA TERENIE WIĘZIEŃ LUBELSZCZYZNY

Na obszarze właściwości miejscowej Okręgowego Inspektoratu Służby Więziennej w Lublinie znajduje się siedem jednostek penitencjarnych: dwa areszty śledcze (Krasnystaw, Lublin) i pięć zakładów karnych (Biała Podlaska, Chełm, Hrubieszów, Włodawa i Zamość). Ponadto w Zamościu w ramach struktury organizacyjnej wyodrębniono z jednostki macierzystej położonej przy ulicy Okrzei tzw. oddział zewnętrzny, zlokalizowany przy ulicy Hrubieszowskiej. We wszystkich zakładach penitencjarnych Lubelszczyzny posługę duszpasterską sprawują kapelani będący przedstawicielami Kościoła katolickiego i prawosławnego, zatrudnieni na etatach cywilnych pracowników więziennictwa. Ponadto duchowny Kościoła greckokatolickiego jest pracownikiem cywilnym w Zakładzie Karnym w Chełmie.

Do więzień Lubelszczyzny przychodzą także (poza duchownymi Kościołów wcześniej wymienionych) z wolontariacką posługą przedstawiciele Kościołów i innych związków wyznaniowych według następującego zestawienia:

Dr JERZY NIKOŁAJEW – adiunkt Katedry Międzynarodowych Stosunków Gospodarczych i Ekonomii Publicznej na Wydziale Zamiejscowym Nauk Prawnych i Ekonomicznych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II w Tomaszowie Lubelskim; adres do korespondencji: ul. Lwowska 80, 22-600 Tomaszów Lubelski.

- w Zakładzie Karnym w Białej Podlaskiej: baptyści, zielonoświątkowcy i adwentyści;
- w Zakładzie Karnym w Chełmie: Związek Wyznania Świadców Jehowy (Krzysztof Semeniuk), Kościół Zielonoświątkowy (Andrzej Matysko), Kościół Polskokatolicki (Ryszard Walczyński), Kościół Chrześcijań Baptystów (Jan Maksymiuk), Kościół Adwentystów Dnia Siódmego (Wojciech Stelmach);
- w Zakładzie Karnym w Hrubieszowie: Związek Wyznania Świadców Jehowy i Kościół Boży w Chrystusie;
- w Areszcie Śledczym w Krasnymstawie: Związek Wyznania Świadców Jehowy, Kościół Chrześcijański w Świdniku;
- w Areszcie Śledczym w Lublinie: Kościół Greckokatolicki, Kościół Zielonoświątkowy i Świadcowie Jehowy;
- w Zakładzie Karnym we Włodawie: Związek Wyznania Świadców Jehowy, Kościół Chrześcijański Wiary Ewangelicznej, Kościół Chrześcijański w Świdniku;
- w Zakładzie Karnym w Zamościu: Związek Wyznania Świadców Jehowy, Kościół Zielonoświątkowy.

Biorąc pod uwagę strukturę administracyjno-kościelną wyznania rzymskokatolickiego, Zakład Karny w Chełmie oraz areszty śledcze w Krasnymstawie i Lublinie położone są w obszarze archidiecezji lubelskiej, zakłady karne w Białej Podlaskiej i Włodawie – na terenie diecezji siedleckiej, a zakłady karne w Hrubieszowie i Zamościu przynależą do diecezji zamojsko-lubaczowskiej z biskupią siedzibą w Zamościu. Etatowym kapelanem więziennym w Chełmie od 15 maja 2004 r. w wymiarze 0,4 etatu jest ksiądz Marek Lubelski. W Areszcie Śledczym w Krasnymstawie od 1 października 2007 r. w wymiarze 0,25 etatu posługuje ksiądz Zbigniew Gąbka. W lubelskim areszcie śledczym kapelanem więziennym jest ksiądz Mirosław Flak (od 1 lipca 2000 r.). Pełni on również funkcję archidiecezjalnego referenta ds. duszpasterstwa więziennego. Zatrudniony jest na 0,7 etatu.

W Białej Podlaskiej opiekę duszpasterską sprawuje gwardian białskiego klasztoru Kapucynów o. Dariusz Miastowski. Zatrudniony jest od 30 czerwca 2004 r. w wymiarze 0,4 etatu. We włodawskim zakładzie karnym duszpasterzem więziennym jest o. Stefan Majkowski z zakonu kapucyńskiego, pracujący na 0,25 etatu od 1 sierpnia 2005 r. Ksiądz Wiktor Koziński od 1 lipca 2004 r. jest etatowym (0,25 etatu) kapelanem hrubieszowskiego więzienia. W Zamościu działalność duszpasterską prowadzi dwóch kapelanów. W zakładzie karnym przy ulicy Okrzei pracuje ksiądz Tomasz Żwiernik (0,25 etatu od 1 sierpnia 2004 r.), a w oddziale zewnętrznym – ksiądz Józef Zwolak,

który zatrudniony jest od 1 lutego 2006 r. wymiarze 0,75 etatu. Poza działalnością duszpasterską – ten ostatni – prowadzi zajęcia terapeutyczne z alkoholikami osadzonymi w dziale terapeutycznym oddziału zewnętrznego.

Jednostki penitencjarne okręgu lubelskiego położone są na terenie diecezji lubelsko-chełmskiej Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego w Polsce. Stąd też duchowni z tej diecezji obejmują opieką duszpasterską osadzonych prawosławnych przebywających w lubelskich więzieniach. W Białej Podlaskiej kapłanem więziennym w wymiarze 0,25 etatu od 31 stycznia 2004 r. jest ksiądz Andrzej Pugacewicz – proboszcz miejscowej prawosławnej parafii. W tym samym wymiarze zatrudniony jest ksiądz Jan Łukaszuk – chełmski proboszcz i więzienny kapłan (na etacie zakładu karnego od 1 lutego 2004 r.). W Hrubieszowie etatowym kapłanem pozostaje od 1 lutego 2004 r. ksiądz proboszcz Jan Kot (0,25 etatu). Od 1 listopada 2007 r. w wymiarze 0,50 etatu zatrudniony został ksiądz Paweł Janiel jako kapłan aresztu w Krasnymstawie. W lubelskim areszcie śledczym od 1 października 2004 r. posługę kapelańską pełni ksiądz Andrzej Boublej (0,50 etatu). We Włodawie kapłanem więziennym i jednocześnie dziekanem kapłanów więziennych diecezji lubelsko-chełmskiej jest miejscowy proboszcz, ksiądz Jerzy Ignaciuk. Pracuje on od 1 sierpnia 2006 r. na 0,50 etatu. Opieką duszpasterską osadzonych w zakładzie karnym w Zamościu i oddziale zewnętrznym zajmuje się ksiądz Witold Charkiewicz. Zamojski proboszcz zatrudniony jest na 0,5 etatu od 1 lutego 2004 r.

Jedynym etatowym kapłanem Kościoła greckokatolickiego w okręgu lubelskim (i w Polsce) jest ksiądz Jarosław Storoniak. Umowę o pełnienie posługi religijnej w zakładzie karnym w Chełmie w wymiarze 0,25 etatu podpisał z dniem 1 maja 2007 r. Ten sam duchowny pełni posługę duszpasterską na zasadzie wolontariatu wśród osadzonych w Lublinie. Jednostki penitencjarne okręgu lubelskiego położone są na terenie diecezji warszawsko-przemyskiej Kościoła greckokatolickiego w Polsce¹.

2. UMOCOWANIE FORMALNOPRAWNE LUBELSKICH KAPELANÓW WIĘZIENNYCH

Formalną podstawę do pełnienia posługi duszpasterskiej w środowisku osób pozbawionych wolności stanowi skierowanie zwierzchniej władzy duchownej. Najczęściej jest to dekret biskupi bądź pismo członka, lub członków

¹ Dane statystyczne z OISW w Lublinie według stanu na dzień 1 listopada 2007 r.

kolegium rady danego związku wyznaniowego. W dokumentach tych określa się miejsce pełnienia posługi duszpasterskiej oraz czas jej rozpoczęcia. Natomiast sposób, czas i miejsce pełnienia więziennego duszpasterstwa zapisane są w porządkach wewnętrznych poszczególnych zakładów karnych i aresztów śledczych, wydawanych w formie zarządzeń dyrektorów jednostek penitencjarnych. Z kolei zaś szczegółowe zasady wykonywania praktyk religijnych i korzystanie z posług religijnych w zakładach karnych i aresztach śledczych zostały wskazane w stosowanym rozporządzeniu ministerialnym wydanym na podstawie ustawy kodeks karny wykonawczy².

W przepisie tym zapisane zostały następujące zasady funkcjonowania duszpasterstwa w jednostkach penitencjarnych:

1. Osadzonych uprawniono do uczestnictwa w nabożeństwach i spotkaniach o charakterze religijnym indywidualnych i zbiorowych.

2. Na miejsce pełnienia posług wskazano kaplice lub inne odpowiednio przystosowane do tego pomieszczenia.

3. Umożliwiono praktyki i posługi o charakterze indywidualnym z zachowaniem warunków prywatności i zasad bezpieczeństwa i porządku więziennego.

4. Podstawą prawną funkcjonowania duszpasterstwa więziennego stało się porozumienie-umowa pomiędzy duchownym a dyrektorem więzienia.

5. Umownie określa się zakres czynności kapelańskich, zastępstwo kapelana i pomoc świeckich wolontariuszy niebędących duchownymi.

W redakcji rozporządzenia nie uniknięto jednak niekonsekwencji i błędów. Dotyczą one między innymi rażących naruszeń przepisów dotyczących w szczególności wykonywania kary pozbawienia wolności, zasad porządku i bezpieczeństwa wewnętrznego, sposobu poruszania się po więzieniu oraz tajemnicy państwowej i służbowej. Niezdefiniowano pojęcia i zakresu terminu „rażący”, co stwarzać może nadużycia interpretacyjne, nie wskazano trybu odwołania duchownego z pełnienia więziennej posługi. Wątpliwości budzi też ograniczony zakres uprawnień i swobody poruszania się po terenie więzienia przez osoby niebędące kapelanami, a wykonujące *de facto* funkcje kapelańskie. Nie do przyjęcia jest również odpowiedzialność kapelanów i osób im pomocnych za naruszenie tajemnicy państwowej w sytuacji niedopuszczenia

² Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 2 września 2003 r. w sprawie szczegółowych zasad wykonywania praktyk religijnych i korzystania z posług religijnych w zakładach karnych i aresztach śledczych (Dz. U. z 2003 r., Nr 159, poz. 1546) wydane zostało na podstawie art. 106 § 4 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. Nr 90, poz. 557 z późn. zm.)

ich wcześniej do dokumentacji posiadającej taką klauzulę. Nawet pobieżna analiza tekstu rozporządzenia sprawia wrażenie niekomplementarności zapisów tam zawartych, co w zestawieniu z wagą społeczną oddziaływania duszpasterskiego wydaje się niezrozumiałe i wymagające pilnej korekty.

Braki etatowe występujące w funkcjonowaniu więziennictwa różnicują także formalną pozycję duszpasterzy więziennych. Nierówne ich traktowanie wynika z podziału na tych zatrudnionych na etatach cywilnych i tych, którzy posługę pełnią bez wynagrodzenia. Uprzywilejowana pozycja tych pierwszych wynika z pracowniczych uprawnień o charakterze socjalnym. Duchowni niezatrudnieni na etatach ubezpieczani są jedynie od następstw nieszczęśliwych wypadków w związku z wykonywaniem posługi duszpasterskiej w więzieniu i koszty te ponosi administracja więzienna.

Kwestie etatowe mogą mieć ułomne przełożenie na relacje międzykonfesyjne w zakresie różnicowania duchownych ze względu na wyznanie. Podobny, to jest negatywny wpływ w tym względzie wynikać może z proporcji liczby osadzonych deklarujących przynależność do danej religii, do wymiaru czasu pracy kapelańskiej, bądź liczby duchownych pracujących na podstawie porozumienia. Wątpliwości pojawiać się mogą także co do wspólnego korzystania z kaplic i miejsc kultu religijnego. Wszystkie te zagadnienia wymagają nie tylko przemyślanego rozwiązania ustawowego, ale współpracy i zrozumienia kapelanów, ich władzy zwierzchniej, a nade wszystko administracji penitencjarnej, w interesie której znajdować się musi efekt resocjalizacyjny pracy duszpasterskiej.

3. EKUMENICZNE WSPÓLDZIAŁANIE DUSZPASTERSTWA WIĘZIENNEGO Z ADMINISTRACJĄ PENITENCJARNĄ JEDNOSTEK ORGANIZACYJNYCH PODLEGŁYCH OISW W LUBLINIE

a) *Początki więziennej ekumenii na Lubelszczyźnie*

Podziały i rozłamy wewnątrz chrześcijaństwa wraz ze złożonością natury historycznej wpłynęły na współczesne rozumienie ruchu ekumenicznego. Najbardziej uniwersalną definicję ruchu ekumenicznego podaje W. Romanowicz za A. Łapińskim, to „ruch propagujący porozumienie między wyznaniami zmierzające do przywrócenia jedności wszystkich chrześcijan”³. Należy jednak pamiętać o ekumenicznej tradycji wypracowanej przez pokolenia

³ W. Romanowicz, *Ekumenizm na południowym Podlasiu*, Kodeń 2003, s. 71.

świątłych i otwartych religijnie Polaków. Warto tu wspomnieć o otwartości religijnej Kazimierza Wielkiego, zamierzającego erygować metropolię halicką po zajęciu Rusi Halicko-Włodzimierskiej, dalekowzrocznych skutkach ugody sandomierskiej, konfederacji warszawskiej i ugody toruńskiej otwierającej na lata możliwość współistnienia różnych wyznań pod koroną jednego władcy. Jednak trwale wydawałoby się osiągnięcia w tym zakresie w istotny sposób zniweczyły działania o charakterze nacjonalistycznym w okresie 20-lecia międzywojennego. Dotyczyły one szczególnie terenów o tradycyjnie uformowanej już tożsamości prawosławnej, w tym województwa lubelskiego. W latach 1924-1925 rozebrano sobór prawosławny w centralnym punkcie Lublina, wykorzystując do tego więźniów z lubelskiego Zamku⁴. W ciągu kilku miesięcy 1938 r. na Podlasiu i Chełmszczyźnie rozebrano 91 cerkwi, 10 kaplic i 26 domów modlitwy⁵.

W tym celu posłużono się także siłą roboczą w postaci więźniów. Z perspektywy czasu angażowanie aparatu państwowego w tego typu działania wydaje się niczym nieuprawnionym nadużyciem.

Normalizacja stosunków międzyreligijnych także w środowisku osób pozbawionych wolności możliwa była dopiero po przełomie 1989 r. Z tą datą związana jest również posługa więzienna proboszcza chełmskiej parafii Jana Łukaszuca. Duchowny ten najpierw na zasadzie wolontariatu, a później na podstawie umowy o pracę sprawuje nieprzerwanie opiekę duszpasterską w zakładzie karnym w Chełmie. Jest jednocześnie najdłużej sprawującym tę funkcję kapelanem prawosławnym w województwie lubelskim⁶.

Istotny wpływ na ekumeniczną współpracę kapelanów różnych wyznań miał ks. Grzegorz Draus, pełniący w latach 1995-2000 posługę duszpasterską w zakładzie karnym w Chełmie. Dzięki jego inicjatywie grupa kleryków obrządku wschodniego lubelskiego Seminarium Duchownego podjęła trwającą do dziś posługę wolontariuszy w chełmskim więzieniu. Długoletnie posługiwanie zakończyło się sformalizowaniem współpracy w postaci zatrudnienia etatowego kapelana więziennego, wcześniejszego kleryckiego wolontariusza Jarosława Storonika na stałe⁷. Ksiądz G. Draus przyczynił się do nawiąza-

⁴ G. J. P e l i c a, *Kościół prawosławny w województwie lubelskim (1918-1939)*, Lublin 2007, s. 212.

⁵ R o m a n o w i c z, *Ekumenizm*, s. 30

⁶ J. Ł u k a s z u k, *Cerkiew prawosławna św. Jana Teologa w Chełmie 1852-2002*, Chełm 2002.

⁷ *Duszpasterstwo więzienne kościoła greckokatolickiego w Polsce*, red. J. Nikołajew, Krasnystaw 2006.

nia współpracy międzynarodowej rówieńskiego i lubelskiego więziennictwa, w ramach której uwzględnione zostały także obszary ekumenicznego duszpasterstwa więziennego.

W ramach naukowej i praktycznej wymiany doświadczeń zarówno więźniacy, jak i duchowni różnych wyznań uczestniczyli w konferencjach i szkoleniach z zakresu duszpasterstwa penitencjarnego⁸.

Bogatą tradycję, rozumianą już w kontekście historycznym, ma więzienna posługa proboszczów bialskiej parafii: Wincentego (ojca) i Andrzeja (syna) Pugacewiczów.

Na podkreślenie zasługuje współpraca z administracją więzienną i dyrektorem więzienia B. Woźnicą. Pierwsze uroczystości związane z udzielaniem sakramentu małżeństwa w warunkach więzienia miały miejsce w latach osiemdziesiątych ubiegłego stulecia. Widocznym znakiem ekumenicznego dążenia do jedności jest wystrój kościelno-cerkiewny kaplicy w bialskim więzieniu.

Ważne dla właściwego rozumienia istoty więziennej posługi i relacji Cerkwi prawosławnej z administracją więzienną było poświęcenie osobnej kaplicy prawosławnej w zamojskim zakładzie karnym w dniu 24 września 1998 r. Kaplicę pod wezwaniem św. Mikołaja poświęcił biskup Abel w obecności ks. Mikołaja Lenczewskiego – naczelnego prawosławnego kapelana więziennego, księdza Witolda Charkiewicza – kapelana z Zamościa, kapelanów więziennych z Lubelszczyzny, dyrektora generalnego więziennictwa gen. Włodzimierza Markiewicza, dyrektora okręgowego SW w Lublinie płk. Andrzeja Malingi, płk. Jerzego Sokołowskiego – dyrektora zamojskiego zakładu karnego⁹.

Chełmskie, bialskie i zamojskie pionierskie doświadczenia w zakresie ekumenicznego duszpasterstwa więziennego zbiegły się w czasie z działalnością naukową Instytutu Ekumenicznego KUL na rzecz współpracy katolików, prawosławnych i protestantów. Zaangażowanie ks. prof. A. Nossola i ks. prof. W. Hryniewicza utwierdziło środowisko lubelskich więźniaków i kapelanów więziennych co do kontynuacji przyjętej wcześniej linii ekumenicznego działania.

b) *Funkcjonowanie ekumenicznych kaplic*

Wszystkie otwarte i poświęcone kaplice więzienne znajdujące się w województwie lubelskim funkcjonują jako pomieszczenia ekumenicznego sprawo-

⁸ Konferencje i szkolenia organizowane były m.in. w Worzelu koło Kijowa i w Olszanicy.

⁹ A. Ł o ś, *Śpiew na ziemi umęczonej*, „Przegląd Prawosławny” 1999, nr 3, s. 4.

wania kultu religijnego. Zakład karny w Zamościu stanowi swoisty wyłom od zasady. W jednostce macierzystej znajdują się dwie sąsiadujące ze sobą kaplice: jedna dla katolików, druga dla wyznawców prawosławia. Trzecia o charakterze ekumenicznym została otwarta i ekumenicznie poświęcona w dniu 8 grudnia 2005 r. w oddziale zewnętrznym przy ulicy Hrubieszowskiej. W uroczystości poświęcenia uczestniczyli biskup zamojsko-lubaczowski ks. prof. Jan Śrutwa, prawosławny arcybiskup lubelski i chełmski Abel, ks. biskup Mieczysław Czajko – prezbiter naczelny Kościoła zielonoświątkowego. Więziennictwo polskie reprezentowane było przez gen. Marka Szostka, dyrektorów więzień Lubelszczyzny wraz z dyrektorem okręgowym, a delegacji ukraińskiej przewodniczył płk Aleksander Worobiej z Równego.

Wystrój białskiej kaplicy więziennej wymownie świadczy o jej ekumenicznym charakterze. W związku z tym zarówno katolicy, jak i prawosławni właściwie odczuwają atmosferę swojej bliskości z Bogiem. Pozostające na wyposażeniu kaplicy ikony – w większości depozyty Muzeum Południowego Podlasia w Białej Podlaskiej zostały użyte także kaplicy Aresztu Śledczego w Lublinie. Wypożyczenie ich z Białej Podlaskiej do Lublina było wspólnym pomysłem lubelskich kapelanów: katolickiego księdza Mirosława Flaka i jego prawosławnego współbrata Andrzeja Boubleja. Dzięki temu 8 grudnia 2006 r. możliwe było ekumeniczne poświęcenie kaplicy więziennej w Lublinie z udziałem abpa Józefa Życińskiego (katolickiego metropolity lubelskiego), abpa Abła z Cerkwi Prawosławnej i reprezentującego grekokatolików lubelskiego proboszcza księdza Stefana Batrucha¹⁰.

c) Organizacja wspólnych konferencji duszpasterskich i naukowych

Jedną z pierwszych konferencji, w której uczestniczyli dyrektorzy zakładów karnych i aresztów śledczych Lubelszczyzny oraz kapelani prawosławni, było spotkanie zorganizowane w Zakładzie Karnym w Zamościu w dniu 22 marca 2001 r. Stronę cerkiewną reprezentował abp Abel oraz księża: W. Charkiewicz, J. Kot, M. Wiszniewski, M. Chodakowski, A. Pugacewicz, J. Łukaszuk. Więziennictwo prezentowane było przez płk. Andrzeja Malingę – dyrektora okręgowego SW w Lublinie oraz szefów placówek penitencjarnych w osobach: B. Woźnicy, J. Kuźniarza, T. Bartnika, A. Stryckiego, J. Sokołowskiego, J. Adamowskiego i J. Nikołajewa. Konferencję rozpoczęło

¹⁰ G. J. P e l i c a, *Kaplica za więziennym murem*, „Przegląd Prawosławny” 2007, nr 1, s. 27-28; G. W a g i e l - L i n d e r, *Duże zmiany w Lublinie*, „Forum Penitencjarne” 2007, nr 1, s. 4.

nabożeństwo z udziałem gości oraz więźniów zamojskiego zakładu karnego, w których pamięci utkwiły szczególnie słowa arcybiskupa: „Książd niosąc nadzieję, podtrzymując na duchu więźnia, może być współwychowawcą w rozmiękczeniu ludzkich zatwardziałych serc”¹¹.

Kolejnym ważnym przedsięwzięciem z zakresu wspólnych spotkań duszpastersko-więziennych okazał się organizowany w dniach 15-19 kwietnia 2002 r. wyjazd lubelskich i rzeszowskich więzienników wraz z kapelanami diecezji lubelsko-chełmskiej do Lwowa, Łucka, Równego i Kowla. Wyjazd miał charakter edukacyjno-poznawczy i dotyczył zarówno więziennictwa ukraińskiego, jak i specyfiki duszpasterstwa tamtego kraju. W ramach wizyty miały miejsce spotkania o charakterze konferencyjnym i szkoleniowym. Z ramienia Cerkwi prawosławnej wizycie patronował abp Abel z Lublina oraz abp Augustyn ze Lwowa. Oprócz duchownych prawosławnych diecezji lubelsko-chełmskiej (J. Kot, A. Pugacewicz, W. Skiepmo) uczestniczyli także księża z Ukrainy: katolicki ksiądz G. Draus i prawosławny A. Łukjanczuk, obaj z Równego. W skład delegacji więziennej weszli: dyrektor okręgowy z Lublina oraz wszyscy dyrektorzy lubelskich więzień. Okręg rzeszowski reprezentowali: szef Inspektoratu, komendant ODK SW w Olszanicy oraz dyrektorzy zakładów karnych z Rzeszowa i Przemyśla. W więziennej kaplicy w Horodyszczu koło Równego uczestnicy wyjazdu wzięli udział w ekumenicznym nabożeństwie oraz wysłuchali opinii księdza Drausa na temat trudności w pracy duszpasterskiej w środowisku ukraińskich więźniów¹².

W październiku 2002 r. w Holeszowie koło Włodawy miało miejsce spotkanie dyrektorsko-więzienne funkcjonariuszy okręgu lubelskiego i kapelanów diecezji lubelsko-chełmskiej na temat roli kapelanów prawosławnych w reedukacji skazanych. Gospodarzem spotkania był abp Abel, który żegnając uczestników seminarium, zwrócił się w następujący sposób:

Myślę, że nasze spotkanie dowiodło, że praca reedukacyjna waszej służby opiera się na chrześcijańskim fundamencie wiary, na wierze w dobro jako przyrodzoną cechę człowieka, który – źle korzystając z daru dobrej woli – daje uwodzić się licznym pokusom z żądzą posiadania na czele. Wielką radość sprawiają mi opinie panów dyrektorów tak wysoko oceniających posługę ewangelizacyjną, niesioną przez duchowieństwo prawosławne i jego wysiłki wspierające kadre penitencjarną w jej pracy na rzecz skutecznej reedukacji osadzonych¹³.

¹¹ B. W o ź n i c a, *Służba bliźnim*, „Forum Penitencjarne” 2001, nr 5, s. 5.

¹² B. W o ź n i c a, *Raj za Bugiem*, „Forum Penitencjarne” 2002, nr 8, s. 7.

¹³ K. M a z u r, *Lubelskie bogosłużenije*, „Forum Penitencjarne” 2002, nr 12, s. 12.

W seminarium oprócz duchownych i świeckich z terenu Lubelszczyzny udział wzięli także dyrektor Biura Penitencjarnego CZSW – Kajetan Dubiel, Eugeniusz Pryndiuk z ambasady ukraińskiej w Polsce oraz Krzysztof Mazur – dyrektor siedleckiego więzienia, położonego jeszcze na terenie diecezji lubelsko-chełmskiej. Zwieńczeniem seminarium była wizyta w monasterze św. Onufrego w pobliskiej Jabłecznej. Holeszowskie spotkanie utwierdziło jego uczestników co do konieczności kontynuacji cyklicznych spotkań i wymiany doświadczeń w zakresie duszpasterstwa prawosławnego w procesie resocjalizacji więźniów.

Kolejne spotkanie zorganizowano w dniach 2 i 3 czerwca 2004 r. w Kulach koło Częstochowy. Tematem przewodnim konferencji (podobnie jak w Holeszowie) stała się rola kapelana prawosławnego w readaptacji skazanych. W konferencji uczestniczył abp Abel, duchowni prawosławni pełniący posługę duszpasterską w lubelskich więzieniach oraz przedstawiciele administracji penitencjarnej z Lubelszczyzny, Białostocczyzny, Podkarpacia i Dolnego Śląska. W ramach konferencji wygłoszono referaty, między innymi na temat historii duszpasterstwa prawosławnego w polskich więzieniach (autorstwa R. Maleszyka)¹⁴, roli kapelana prawosławnego w środowisku osób pozbawionych wolności (M. Puszka)¹⁵, relacji kapelańsko-dyrektorskich (referent J. Nikołajew)¹⁶. Spotkanie w Kulach było okazją do wymiany doświadczeń w skali szerszej, niż praktyka realizowana w ujęciu lubelskim. Jednak zawsze opinie duchownych prawosławnych z Lublina wspierane przez kadre więzienną stanowiły wyznacznik dobrej i konstruktywnie twórczej działalności na rzecz osób pozbawionych wolności. Zresztą przedstawiciel duchowieństwa lubelskiego, ksiądz Mikołaj Chodakowski z Włodawy oficjalnie reprezentował Cerkiew Prawosławną podczas organizowanej przez Rzecznika Praw Obywatelskich w dniu 18 lutego 2004 r. konferencji pt. „Udział osób duchownych w realizacji sprawiedliwości naprawczej i wykonywaniu kar kryminalnych”. W konferencji uczestniczyli między innymi: profesor Andrzej Zoll, minister Jerzy Łankiewicz, senator Teresa Liszcz, gen. Jan Pyrcak oraz

¹⁴ R. M a l e s z y k, *Kapelana prawosławny w więzieniu w ujęciu historycznym*. Niepublikowane materiały z konferencji w Kulach koło Częstochowy, 2-3 czerwca 2004 r.

¹⁵ M. P u s z k a, *Rola kapelana prawosławnego w społecznej readaptacji skazanych na przykładzie Zakładu Karnego w Zamościu*. Niepublikowane materiały z konferencji w Kulach koło Częstochowy, 2-3 czerwca 2004 r.

¹⁶ J. N i k o ł a j e w, *Relacje kapelana więzienny prawosławny a dyrektor więzienia. Misja czy konieczność. Doświadczenia okręgu lubelskiego*. Niepublikowane materiały z konferencji w Kulach koło Częstochowy, 2-3 czerwca 2004 r.

naczelni kapelani więziennictwa Kościoła katolickiego, Cerkwi Prawosławnej i Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego. Podejmując swoje rozważania na temat roli osób duchownych w środowisku więziennym, ksiądz Chodakowski zwrócił uwagę na szczególny wymiar ekumeniczny swojej posługi duszpasterskiej, kiedy wspominał, jak:

jeden z więźniów kościoła rzymskokatolickiego prosił mnie, żebym poszedł do Dyrektora i poprosił o to, żeby on mógł uczestniczyć w pielgrzymce na Jasną Górę, ponieważ każdego roku bierze w niej udział. I to jest miłe zwłaszcza dla nas kapelanów innych wyznań, w tym kościoła prawosławnego, że ci ludzie szukają u nas pomocy. Dla nich osoba duchowna jest po prostu osobą duchowną. Bóg jest jeden i oni modlą się do tego Boga, często szukają pomocy u kapelanów właśnie innych wyznań¹⁷.

Wypowiedź włodawskiego kapelana stanowi w moim przekonaniu *credo* posługi duszpasterskiej wśród więźniów różnych wyznań oraz sedno ekumenicznej współpracy kapelanów więziennych.

Z kolei w dniach 4-5 października 2005 r. w Zamościu zorganizowano konferencję na temat wartości religijnych w resocjalizacji z udziałem przedstawicieli duszpasterstwa prawosławnego okręgu lubelskiego i pracowników więziennictwa z Lubelszczyzny.

W czasie konferencji podejmowano między innymi zagadnienia wartości w procesie resocjalizacji, kwestie eschatologii, kultury, uniwersalnego wymiaru posługi duszpasterskiej w więzieniu. Uczestnicy spotkania byli zgodni: środowisko więzienia powinno być miejscem odkrywania i przekazywania wartości uniwersalnych na podstawie chrześcijańskiego rozumienia tego, co dla człowieka ważne w jego rozwoju¹⁸. Wymiernym świadectwem ekumenicznego rozumienia współpracy międzywyznaniowej w środowisku osób pozbawionych wolności było symboliczne przekazanie Biblii w języku ukraińskim z przeznaczeniem dla więźniów. Przekazania 100 egzemplarzy Pisma Świętego dokonał dyrektor Biura Penitencjarnego więziennej centrali z Warszawy Kajetan Dubiel.

Duszpasterze prawosławni i katolicy wraz z pracownikami więziennictwa z Lubelszczyzny uczestniczyli ponadto w konferencjach poświęconych zagadnieniom resocjalizacyjnym i duszpasterskim, organizowanym między innymi

¹⁷ M. Chodakowski, *Udział osób duchownych w realizacji sprawiedliwości naprawczej i wykonywaniu kar kryminalnych*, w: *Udział osób duchownych w realizacji sprawiedliwości naprawczej i wykonywaniu kar kryminalnych*, red. J. Zagórski, Warszawa 2004.

¹⁸ A. Nowosad, *O posługach religijnych*, „Forum Penitencjarne” 2006, nr 1, s. 14.

w październiku 2005 r. w Kulach, w maju i we wrześniu 2006 r. w Zakopanem. Ponadto w dniach 14-15 maja 2004 r. zarówno kapelani, jak i dyrektorzy więzień lubelskich wzięli udział w ogólnopolskiej konferencji w Warszawie i Popowie z udziałem metropolity warszawskiego i całej Polski abpa Sawy. Poza nabożeństwem w katedralnej cerkwi św. Marii Magdaleny odbyła się dyskusja na temat prawosławnego duszpasterstwa więziennego w Polsce. Uczestniczył w niej także ksiądz Mikołaj Lenczewski – naczelnny kapelan więzienny Kościoła prawosławnego, oraz biskupi z Siemiatycz i Piotrkowa¹⁹.

W dniach 4-5 września 2006 r. kapelani więzienni z Lublina i dyrektorzy więzień gościli na Wołyniu (we Włodzimierzu i w Kowlu) na zaproszenie arcybiskupa prawosławnego Symeona. Delegacji przewodniczył arcybiskup lubelski i chełmski, a w programie wizyty znalazła się wspólna polsko-ukraińska konferencja kapelańsko-więzienna. W czasie jej obrad zajmowano się między innymi sytuacją Ukraińców przebywających w polskich więzieniach. Wskazano na potrzebę intensyfikacji działań o charakterze religijnym i pomocowym²⁰.

Jablęcna i Kodeń stały się w dniach 22 i 23 maja 2007 r. miejscem ekumenicznego spotkania o charakterze rekolekcyjnym z udziałem kapelanów więziennych Kościoła katolickiego i prawosławnego oraz dyrektorów więzień okręgu lubelskiego. Udział w spotkaniu w miejscach kultu religijnego Wschodu i Zachodu wzięli prawosławny abp Abel z Lublina i katolicki ordynariusz diecezji siedleckiej ksiądz biskup Zbigniew Kiernikowski. Spotkanie to miało charakter wyjątkowy z wielu względów. W sanktuariach Podlasia zebrał się duchowni obydwu Kościołów, zajmujący się na co dzień duszpasterstwem

¹⁹ M. L e c z a k, *Ogólnopolska konferencja kapelanów Służby Więziennej*, „Wiadomości Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego” 2007, nr 7-8, s. 8.

²⁰ Więcej na temat sytuacji obcokrajowców z byłego Związku Radzieckiego przebywających w polskich zakładach karnych znajduje się w niepublikowanym referacie ks. W. Cybulińskiego „Rola kapelanów prawosławnych w pracy z obcokrajowcami ze szczególnym uwzględnieniem obywateli byłego Związku Radzieckiego”, wygłoszonym w dniu 16 maja 2006 r. na konferencji w Zakopanem. Na podstawie tego referatu wyznaczyłem następujące obszary działalności prawosławnego kapelana więziennego w pracy z obcokrajowcami, zwłaszcza pochodzącymi z byłego ZSRR: 1. Pokonanie bariery językowej. 2. Odprawianie nabożeństw. 3. Rozmowa duszpasterska. 4. Aspekt wspólnotowy. 5. Wskazanie właściwej drogi do Boga. 6. Tłumaczenie sensu cierpienia. 7. Odrodzenie duchowe i pocieszenie. 8. Prosta forma przekazu Boga. 9. Budowanie zaufania. 10. Właściwe wykorzystanie pobytu w ZK. 11. Modlitwa. 12. Wspólne przeżywanie świąt.

Znaczenia posługi kapelanów prawosławnych wobec więźniów pochodzących z krajów byłego ZSRR nie można pominąć w żadnym względzie, choć ci stanowią nieznaczny ułamek ogółu populacji przebywających w polskich więzieniach. Na dzień 7 listopada 2007 r. na 89.528 osadzonych, 381 to obywatele b. ZSRR. Szczegółowe zestawienie przedstawia tabela, będąca załącznikiem do niniejszego opracowania.

więziennym, przy współudziale kadry kierowniczej więziennictwa lubelskiego. Spotkanie miało wymiar konsolidacji i wzajemnego wspierania wspólnych działań prawosławnych i katolickich kapelanów na rzecz osób pozbawionych wolności. Uczestnicy konferencji po wysłuchaniu nauk rekolekcyjnych zgodni byli co do zasadności podejmowania zintegrowanych religijnie działań naprawczych adresowanych do więźniów²¹.

W siedzibie OISW w Lublinie w dniu 16 października 2007 r. odbyła się konferencja dotycząca aktualnej sytuacji duszpasterstwa prawosławnego na terenie więzień Lubelszczyzny. Z ramienia Cerkwi Prawosławnej uczestniczył kanclerz lubelskiej kurii ksiądz Andrzej Łoś wraz z kapelanami miejscowej diecezji, a z drugiej strony obecni byli dyrektorzy zakładów karnych i aresztów śledczych województwa lubelskiego. W ramach dyskusji zaakceptowano dalsze kierunki współdziałania administracji penitencjarnej z duszpasterstwem prawosławnym. Dotyczyć one będą akcji porządkowania przez więźniów opuszczonych cmentarzy prawosławnych na terenie województwa lubelskiego, wdrożenia programu resocjalizacyjnego z udziałem osadzonych w Areszcie Śledczym w Lublinie na rzecz osób przebywających w diecezjalnym domu pomocy społecznej przy ulicy Dolińskiego w Lublinie i spisania monografii duszpasterstwa więziennego Kościoła prawosławnego na Lubelszczyźnie. Inicjatywy te służyć mają rozwijaniu współpracy prawosławnego duszpasterstwa z administracją więzienną.

W maju 2007 r. w Olszanicy zorganizowano także konferencję na temat duszpasterstwa Kościoła greckokatolickiego pod nazwą „Więzień – człowiek potrzebujący duchowo”. Była ona kontynuacją wcześniejszego spotkania, które odbyło się w Lublinie 31 marca 2006 r. na temat historii i współczesności duszpasterstwa więziennego Cerkwi Greckokatolickiej w Polsce. Jednocześnie okręg więzienny z Lublina podejmował działania związane ze współpracą z ukraińskim Kościołem greckokatolickim w wymiarze duszpasterstwa więziennego. W listopadzie 2006 r. dyrektor okręgowy uczestniczył w spotkaniu rekolekcyjnym z udziałem katolickich i prawosławnych kapelanów więziennych na Ukrainie zakończonym historyczną wizytą w kijowskiej Ławrze Peczerskiej. Niezależnie od tego biskupi ukraińscy gościli w Areszcie Śledczym w Lublinie 22 września 2006 r. w związku z modlitwą o pojednanie narodów na terenie byłego obozu zagłady na Majdanku²². Symbolicznym wydarzeniem ekumenicz-

²¹ H. Ś w i e s z c z a k o w s k a, *Refleksja nad służbą*, „Forum Penitencjarne” 2007, nr 7, s. 14; G. J. P e l i c a, *Konferencja penitencjarzy*, „Niedziela” (wydanie lubelskie) 2007, nr 25, s. VI.

²² J. N i k o ł a j e w, *Kapelan na Majdanku*, „Forum Penitencjarne” 2006, nr 12, s. 19.

nego współdziałania Kościoła rzymskiego i greckokatolickiego była odprawiona w Areszcie Śledczym w Lublinie 11 października 2007 r. msza prymicyjna księdza Jarosława Storonika. Należy przypuszczać, że była to pierwsza tego typu liturgia realizowana w warunkach polskiego więzienia.

d) *Dostarczanie literatury i prasy religijnej*

Kapelani Kościoła prawosławnego regularnie dostarczają do więzień prasę i wydawnictwa, głównie o charakterze religijnym. Odbiorcami „Przeglądu Prawosławnego”, „Wiadomości Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego” i „Żołnierza Prawosławnego” są przede wszystkim osadzeni w jednostkach penitencjarnych Lubelszczyzny. Część nakładu przekazywana jest także pracownikom administracji penitencjarnej, gdyż niektórzy spośród nich są wyznawcami religii prawosławnej. Niezależnie od tego prasa prawosławna i aktualne wartościowe pozycje książkowe przekazywane są do bibliotek więziennych i do wiadomości dyrektorów placówek penitencjarnych. Informacje zawarte w literaturze religijnej wzbogacają wiedzę religijną i rozszerzają horyzonty światopoglądowe również katolickiej części personelu i więźniów.

Duchowny Kościoła greckokatolickiego dostarcza do zakładów karnych i aresztów śledczych egzemplarze „Błahowista” i „Wiadomości Archidiecezjalnych” jako uzupełnienie prasy katolickiej „Gościa Niedzielnego” i „Niedzieli”.

Książki i prasa religijna do więzień jest przekazywana nieodpłatnie. Dotyczy to bieżących i archiwalnych wydawnictw. Religijne informacje prasowe najczęściej nie podlegają dezaktualizacji, zwłaszcza w tej części, która dotyczy zasad teologicznych i moralnych.

e) *Praca osadzonych na rzecz Kościołów i innych związków wyznaniowych*

Osadzeni w ramach nieodpłatnego zatrudnienia na rzecz Cerkwi Prawosławnej wykonują prace o charakterze porządkowym. W ramach współpracy między dyrektorami więzień a proboszczami parafii prawosławnych na Lubelszczyźnie wykonano wiele użytecznych przedsięwzięć. Między innymi wyremontowano ogrodzenie wokół cerkwi w Hrubieszowie, uporządkowano teren wokół zabudowań cerkiewnych w Zamościu, uporządkowano stare cmentarze położone na terenie włodawskiej parafii. W pracach tych biorą udział nie tylko osadzeni wyznania prawosławnego. Kontakt z prawosławiem jest dla części pracujących na rzecz cerkwi katolików możliwością poznania nowej kultury, tradycji i religii.

f) *Udział kapelanów więziennych różnych wyznań w życiu społeczności Służby Więziennej*

Kapelani więzienni biorą udział w ważnych dla zakładów penitencjarnych wydarzeniach. Uroczystości z okazji święta Służby Więziennej mają również ekumeniczny charakter. Na przykład 26 kwietnia 2007 r. okręgowe uroczystości w Białej Podlaskiej rozpoczęły się od *molebnia* w miejscowej cerkwi św. Cyryla i Metodego i kontynuowane były w kościele kapucyńskim św. Antoniego. Zresztą wspólna obecność księdza Dariusza Miastowskiego i księdza Andrzeja Pugacewicza stała się już tradycją bialskiego więzienia. Obaj uczestniczą w odprawach służbowych kadry penitencjarnej, razem uczestniczyli w konferencji organizowanej przez Uniwersytet Warszawski w dniu 1 kwietnia 2005 r. na temat religii w warunkach więzienia, czy wspólnie obchodzili 25-lecie posługi kapucynów w więzieniu 11 grudnia 2006 r. Natomiast więźniowie z Białej Podlaskiej wykonywali prace budowlane związane z utworzeniem Podlaskiego Centrum Kultury Prawosławnej, którego uroczyste otwarcie miało miejsce 28 października 2007 r.²³

W dniu 30 października 2007 r. więzienny kapelan z Chełma ksiądz Jan Łukaszuk obchodził potrójny jubileusz. W uroczystościach 50-lecia urodzin oraz 25-lecia pożycia małżeńskiego i święceń kapłańskich uczestniczyli przedstawiciele Służby Więziennej z Lublina i Chełma, wyrażając wdzięczność kapelanowi chełmskiego zakładu karnego za nieprzerwaną, wzorową posługę rozpoczętą w 1989 r.

Przedstawiciele więziennictwa zapraszani są zawsze na uroczyste odpusty parafialne organizowane z okazji świąt patronalnych. Dotyczy to Białej Podlaskiej, Chełma, Włodawy, Zamościa, Lublina i Hrubieszowa. Uwidacznia się wtedy więź między parafią prawosławną a społecznością więzienną, reprezentowaną przez administrację penitencjarną.

g) *Wyróżnienia i odznaczenia kapelańskie*

Aktywny udział prawosławnych kapelanów więziennych w życiu osób pozbawionych wolności daje podstawy do wyróżnień i odznaczeń ze strony Służby Więziennej. Odznaczeniami Ministra Sprawiedliwości „Za zasługi w pracy penitencjarnej” wyróżniono wielu kapelanów z Lubelszczyzny. W 2004 r. złotą odznakę ministerialną otrzymał abp Abel, a wyróżnienia – kapelani z Zamościa, Białej Podlaskiej, Hrubieszowa i Chełma (księży

²³ A. M a t r e Ń c z y k, *Miało nas tu nie być*, „Przegląd Prawosławny” 2007, nr 12, s. 6-9.

W. Charkiewicz, A. Pugacewicz, J. Kot i J. Łukaszuk). Wręczenie odznaczeń ma zawsze podniosły charakter i odbywa się podczas uroczystości służbowych o charakterze okręgowym.

4. KORZYŚCI DLA SŁUŻBY WIĘZIENNEJ WYNIKAJĄCE Z EKUMENICZNEGO WSPÓLISTNIENIA KAPELAŃSTWA WIĘZIENNEGO

Więziennictwo chętnie korzysta z doświadczeń duszpasterzy różnych wyznań i ubogaca się przez to środowisko więźniów i personelu penitencjarnego. Więziennicy tym bardziej czerpią z ekumenii, gdy mogą poznawać, lepiej rozumieć, zbliżyć się do innych, wzmacniać tolerancję, siłę akceptacji i rozwijać swoje duchowe wnętrze.

a) *Wymiar poznawczy*

Warunkiem każdego rozumnego i konsekwentnego działania jest określenie płaszczyzny podstawowej po to, by z niej wyprowadzać wnioski *implicite*. Tak dzieje się również w zakresie ekumenii więziennej. Poznanie różnorodności języka, form i rytuałów liturgicznych, zachowań i zwyczajów religijnych, sposobu zwracania się duchownych do wiernych oraz wzajemnego ich odnoszenia się, a przede wszystkim założeń dogmatycznych, wydaje się pierwszym i fundamentalnym krokiem w kierunku współlistnienia. Staje się to o tyle perspektywicznie ważne i celowe, gdy dotyczy sytuacji środowiska pracowników więziennictwa szukających własnej akceptacji społecznej dla realizacji swojej zawodowej misji. Wymiar poznania rzeczywistości innej, niż nabyta i wyuczona w domu oraz zakładzie penitencjarnym, uprawnia do poszukiwań w sferze wiedzy i wiary.

b) *Wymiar zrozumienia*

Poznanie traktowane w kategoriach rozpoznania różnic i właściwego ich nazywania daje możliwość rozumnego odbioru religijnej ekumenii. Wiedza religijna dotycząca odmienności wyznawania wiary w tego samego Boga, umacnia przekonania religijne pracowników więziennictwa. Daje im gwarancję tego, że rozumiejąc potrzeby religijne swoich podopiecznych (osadzonych), częstokroć inne niż ich samych, będą mogli umiejętniej wpływać na zmiany osobowościowe, w tym religijne więźniów, co jest wartością nie do przecenienia.

c) *Wymiar zbliżenia*

Ekumenia więzienna zbliża już z założenia wszystkich uczestników procesu resocjalizacyjnego. Aspekt bliskości między wyznaniem transformowany jest również na personel więzienny, a przede wszystkim na osadzonych. Nie chodzi tu być może o bliskość obu tych jednak dychotomicznych grup społecznych (więźniowie-personel), ale zbliżenie do wymiaru pojmowania Boga jako Stwórcy i Ojca wszystkich, bez podziału na dobrych i złych, biblijnych Żydów i Greków.

d) *Wymiar tolerancji*

Ekumeniczne współistnienie różnych religii aktywnych duszpastersko w środowisku osób uwięzionych i tych pracujących na ich rzecz, wskazuje na konieczność uznania obecności duchownych bez różnic natury konfesyjnej. Więzienia rozumiane jako zbiorowość w skali mikrospołecznej, muszą być na tyle pojemne duszpastersko, aby realizować zasadę otwartej bramy²⁴. Dyskryminacja wyznawców określonej religii i preferowanie jednego lub niektórych wyznań pogłębiać będzie i tak już zróżnicowaną społeczność więzienną. Słuszny więc wydaje się postulat jednakowego, nie preferencyjnego w żaden sposób odnoszenia się do relacji stosunków religijnych w środowisku penitencjarnym. Ważne jest także to, aby zasady tolerancji religijnej nie znosiły się wzajemnie, ale uzupełniały różnorodnością i odmiennością.

e) *Wymiar akceptacji*

Kapelańska posługa więzienna zawierać musi w sobie aktywny pierwiastek akceptacji różnic religijnych dotyczących zarówno osadzonych, jak i więźniaków. Analizując wartość ekumenii penitencjarnej, należy wskazać na znaczenie akceptacji inności wyznawanej wiary. Akceptacja jawi się tutaj jako szczytowa, najbardziej zmodyfikowana i zaawansowana rozwojowo forma ekumenicznego traktowania innych. Łączy w sobie aspekt poznania, *ratio*, bliskość i tolerancję. Akceptując innych religijnie, osadzeni najczęściej nabyli już rozumną wiedzę i wcale im nie przeszkadza to, że ktoś modli się inaczej niż oni. Podobnie rzecz ma się z członkami personelu penitencjarnego, obserwującego często z boku zachowania religijne osadzonych.

²⁴ K. M a z u r, *O pracy duszpasterskiej w środowisku skazanych*, „Przegląd Więziennictwa Polskiego” 1995, nr 11, s. 86.

f) *Wymiar rozwoju duchowego*

Wzajemny szacunek i właściwie ułożone relacje międzywyznaniowe w moim przekonaniu w istotny sposób wpływają na atmosferę wewnętrzną więzienia i obejmują wszystkie możliwe relacje pionowe i poziome. Dotyczą następujących płaszczyzn: więźniowie–personel, personel-duchowni, więźniowie-duchowni oraz duchownych różnych wyznań między sobą. Ekumeniczne rozumienie „więziennego Boga” w różnych formach i obrzędach religijnych nosi w swojej istocie jeden szczególny wymiar. Służy bowiem rozwojowi duchowemu osób korzystających z właściwej koegzystencji kapelaństwa więziennego. Wszyscy legitymizują się też możliwością korzystania z doświadczeń bogactwa i różnorodności, ale wciąż przecież tajemniczości istnienia Boga.

Tab. 1. Dane statystyczne pochodzące z Biura Informacji i Statystyki CZSW, dotyczące osadzonych z krajów byłego Związku Radzieckiego, przebywających w polskich jednostkach penitencjarnych według stanu na dzień 7 listopada 2007 r.

Państwo (kraje b. ZSRR)	Kara dożywotniego pozbawienia wolności	Tymczasowe aresztowanie po wyroku I instancji	Tymczasowe aresztowanie	Zasadnicza kara pozbawienia wolności	Zastępcza kara pozbawienia wolności za grzywnę	Razem
Armenia	0	0	19	25	2	46
Azerbejdżan	0	0	1	3	0	4
Białoruś	0	0	23	22	0	45
Estonia	0	0	0	1	0	1
Gruzja	1	0	6	4	0	11
Kazachstan	0	0	1	3	0	4
Litwa	0	0	15	9	1	25
Łotwa	1	0	6	3	0	10
Mołdawia	0	0	9	9	0	18
Rosja	1	1	35	19	0	56
Tadżykistan	0	0	0	1	0	1
Ukraina	3	1	67	88	0	159
Uzbekistan	0	0	0	1	0	1
RAZEM	6	2	182	188	3	381

Z powyższego zestawienia wynika, że w polskich zakładach karnych i aresztach śledczych przebywają osadzeni pochodzący ze wszystkich byłych republik radzieckich, z wyjątkiem Kirgistanu i Turkmenistanu.

BIBLIOGRAFIA

- C y b u l i ń s k i W., Rola kapelanów prawosławnych w pracy z obcokrajowcami ze szczególnym uwzględnieniem obywateli byłego Związku Radzieckiego. Niepublikowane materiały z konferencji w Zakopanem, 15-17 maja 2006 r.
- C h o d a k o w s k i M., Udział osób duchownych w realizacji sprawiedliwości naprawczej i wykonywaniu kar kryminalnych, w: Udział osób duchownych w realizacji sprawiedliwości naprawczej i wykonywaniu kar kryminalnych, red. J. Zagórski, Warszawa 2004.
- Duszpasterstwo więzienne kościoła greckokatolickiego w Polsce, red. J. Nikołajew, Krasnystaw 2006.
- L e w c z a k M., Ogólnopolska konferencja kapelanów Służby Więziennej, „Wiadomości Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego” 2007, nr 7-8.
- Ł o ś A., Śpiew na ziemi umęczonej, „Przegląd Prawosławny” 1999, nr 3.
- Ł u k a s z u k J., Cerkiew prawosławna św. Jana Teologa w Chełmie 1852-2002, Chełm 2002.
- M a l e s z y k R., Kapelan prawosławny w więzieniu w ujęciu historycznym. Niepublikowane materiały z konferencji w Kulach koło Częstochowy, 2-3 czerwca 2004 roku.
- M a t r e ń c z y k A., Miało nas tu nie być..., „Przegląd Prawosławny” 2007, nr 12.
- M a z u r K., Lubelskie bogosłużenije, „Forum Penitencjarne” 2002, nr 12.
- M a z u r K., O pracy duszpasterskiej w środowisku skazanych, „Przegląd Więziennictwa Polskiego” 1995, nr 11.
- N i k o ł a j e w J., Kapelan na Majdanku, „Forum Penitencjarne” 2006, nr 12.
- N i k o ł a j e w J., Relacje kapelan więzienny prawosławny a dyrektor więzienia. Misja czy konieczność. Doświadczenia okręgu lubelskiego. Niepublikowane materiały z konferencji w Kulach koło Częstochowy, 2-3 czerwca 2004 roku.
- N o w o s a d A., O posługach religijnych, „Forum Penitencjarne” 2006, nr 1.
- P e l i c a G. J., Kaplica za więziennym murem, „Przegląd Prawosławny” 2007, nr 1.
- P e l i c a G. J., Konferencja penitencjarzy, „Niedziela” (wydanie lubelskie) 2007, nr 25.
- P e l i c a G. J., Kościół prawosławny w województwie lubelskim (1918-1939), Lublin 2007.
- P u s z k a M., Rola kapelana prawosławnego w społecznej readaptacji skazanych na przykładzie Zakładu Karnego w Zamościu. Niepublikowane materiały z konferencji w Kulach koło Częstochowy, 2-3 czerwca 2004 roku.
- R o m a n o w i c z W., Ekumenizm na południowym Podlasiu, Kodeń 2003.
- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 2 września 2003 roku w sprawie szczególnych zasad wykonywania praktyk religijnych i korzystania z posług religijnych w zakładach karnych i aresztach śledczych (Dz. U. z 2003 r., Nr 159, poz. 1546).
- Ś w i e s z c z a k o w s k a H., Refleksja nad służbą, „Forum Penitencjarne” 2007, nr 7.
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 roku – Kodeks karny wykonawczy (Dz. U. Nr 90, poz. 557 z późn. zm.).
- W ą g i e l - L i n d e r G., Duże zmiany w Lublinie, „Forum Penitencjarne” 2007, nr 1.
- W o ź n i c a B., Raj za Bugiem, „Forum Penitencjarne” 2002, nr 8.
- W o ź n i c a B., Służba bliźnim, „Forum Penitencjarne” 2001, nr 5.

THE ECUMENICAL DIMENSION OF COOPERATION BETWEEN
THE PENITENTIARY PASTORATE AND THE PRISON SERVICE
ON THE EXAMPLE OF THE LUBLIN DISTRICT

S u m m a r y

In the first part of the article the author mentions the Churches and religious associations whose representatives visit prisoners serving their sentences in the Lublin district. Among them there are chaplains of the Catholic Church, the Orthodox Church, numerous Protestant Churches and Jehovah's Witnesses. Further, he describes the legal foundations of prison pastorate and the principles of the functioning of chaplain's ministry in prisons. In the next part there is information concerning mutual ecumenical chapels, organizing academic-pastorate conferences, transmitting ecumenical values in the form of religious press. In the last part profits are mentioned for the Prison Service resulting from ecumenical co-existence of the prison pastorate in the cognitive dimension, in the dimension of understanding, closeness, tolerance, acceptance and spiritual development. Also, the author cites subject literature, including Orthodox literature.

Translated by Tadeusz Karłowicz

Słowa kluczowe: ekumenizm, współdziałanie, kapelaństwo więzienne, Służba Więzienna.

Key words: ecumenism, co-operation, prison pastorate, Prison Service.